

Finansal Piyasalar

Finansal Piyasalardaki Gelişmeler

2015 yılında, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomisindeki toparlanma ve merkez bankası FED'in para politikasının normalleşmesi ile dolardaki güçlenmeye ek olarak, artan jeopolitik riskler finansal piyasaların gündemini belirlemiştir. 2016 yılında ise ABD'deki başkanlık seçimleri, İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılması ile sonuçlanan Brexit adıyla anılan referandum ile yılın son çeyreğine dek gelişmiş ülkelerdeki düşük faiz rejimi finansal piyasalar üzerinde etkili olmuştur.

Ekonomik risklere ek olarak jeopolitik riskler 2016 yılında sermaye piyasalarında etkili olmuştur.

2015 yılında ekonomisi toparlanma eğilimi gösteren ABD'de FED varlık alımlarını sonlandırmış ve 2006 yılından bu yana ilk kez 2015'in Aralık ayında politika faizini 0,25 puan artırarak normalleşme sürecinin kademeli olacağını ifade etmiştir. ABD'deki bu gelişmeye karşın ekonomilerini toparlamak için Japonya ve Avrupa merkez bankaları para politikalarını gevşetmiş, sırasıyla Şubat ve Mart aylarında politika faizlerini %0'a indirmiştir. Bu durum da küresel likidite koşullarında nispeten iyileştirici bir etki yaratmış, gelişmekte olan ülkelere sermaye akımlarını desteklemiştir. Bununla beraber yılın son çeyreğinde gelişmiş ülkelerde faiz artışları yaşanmış, Aralık ayında FED 0,25 puan daha faiz artırarak federal faiz oranlarını %0,75 olarak belirlemiştir. Faiz artışları gelişmekte olan ülkelere olan sermaye akımlarını olumsuz etkilemiştir.

Küresel alanda bu gelişmeler yaşanırken, Türkiye sermaye piyasası 2016 yılında dalgalı bir seyir izlemiştir. Pay endeksi, düşük petrol fiyatları ve bol likidite ile yıla yükselişe başlamış olsa da Başbakan Davutoğlu'nun istifası, 15 Temmuz darbe teşebbüsü ile Türk lirasının değer kaybı pay piyasasını olumsuz etkilemiş ve BİST 100 endeksi yılın ilk dört ayında 85.000'in üzerine çıksa da ilerleyen dönemde gerileyerek yılı 78.000 seviyesinde kapatmıştır. Böylece 2015'te %16 değer kaybeden BİST 100 endeksi, 2016 yılında bir önceki yıla göre %9 değer kazanmıştır.

Türkiye finansal piyasalarındaki gelişmelerin ele alındığı bu bölümde, uluslararası karşılaştırmalar çerçevesinde analize başlanacak, ardından 2016 yılı gelişmeleri detaylı şekilde incelenecektir.

Uluslararası Karşılaştırmalar

Küresel para politikasındaki belirsizliklerin ve jeopolitik risklerin damgasını vurduğu 2016 yılında, gelişen ülke para birimlerinde oynaklıklar artarken, uluslararası faiz oranlarındaki düşüklük piyasaları farklı yönde etkilemiştir.

Dünya Borsalar Federasyonunun 61 borsadan derlediği verilere göre dünyada kote olan şirketlerin toplam piyasa değeri 2016 sonunda 70 trilyon \$ olmuştur. 2016 yılında, ABD başkanlık seçimleri, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması, Suriye'deki savaş ve küresel ekonomik büyümeye yönelik kuşklar borsa endekslerine yön vermiştir. 2016 yılında TL bazında %9 değer kazanan BIST-100 endeksi dolar bazında %10 değer kaybederek ile dünya sıralamasında sondan 21. sırada yer almıştır.

Borçlanma araçları tarafında, incelenen borsalarda toplam işlem hacminin bir önceki yıla göre %6 artarak 18 trilyon \$'a yükseldiği görülmüştür. 2016 yılında Dünya Borsalar Federasyonu (World Federation of Exchanges - WFE) üyesi borsalarda toplam vadeli işlem ve opsiyon sözleşmesi işlem hacmi ise %8 artarak 1,8 katrilyon \$ olmuştur. Borsalardaki türev işlem hacminin %76'sı vadeli işlem sözleşmelerine aittir.

46 ülkeden toplanan verilere göre, bu ülkelerdeki fonların toplam büyüklüğü 2016'da bir önceki yıla göre %13 artarak 41 trilyon \$ olarak gerçekleşmiştir.

Sabit Getirili Menkul Kıymetler

Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements - BIS) 40 ülkeden yurtiçinde ve yurtdışında ihraç edilen sabit getirili menkul kıymet stoku verisini derlemektedir. Eylül 2016 verilerine göre 95 trilyon \$'lık toplam dünya borçlanma aracı stokunun %40'ını ABD tahvillerinin oluşturduğu görülmektedir. ABD'yi %15 ve %10'luk büyüklüklerle Japonya ve Çin takip etmektedir. İlk on ülkenin tahvil/bono stokunun toplam dünya stokunun %89'unu oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Sıralamadaki ülkelerden Japonya'da kamu borçlanma aracı stokunun toplam sabit getirili menkul kıymetler içindeki payının %75'le pek çok ülkenin önünde olduğu görülmektedir. Türkiye'de bu oran %79 olarak hesaplanmaktadır. Buna karşın, tabloda yer almayan Lüksemburg ve İrlanda'da %99 ve %83 ile özel sektör tahvil ağırlığının toplamdaki payının hayli yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Toplam stok sıralamasında 9. sırada yer alan Hollanda'da da özel sektör tahvillerin payı %82 ile hayli yüksektir.

2016 yılında, ABD Başkanlık seçimleri, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması, Suriye'deki belirsizlikler ve küresel ekonomik büyümeye yönelik kuşklar borsa endekslerine yön vermiştir.

SABİT GETİRİLİ MENKUL KIYMET STOKU (09/2016, milyar \$)					
		Finansal Kuruluşlar	Finans Dışı kuruluşlar	Kamu	Toplam
1	ABD	15,074	5,836	16,736	37,865
2	Japonya	2,701	747	10,504	13,952
3	Çin	3,520	2,598	3,283	9,401
4	Birleşik Krallık	2,693	571	2,690	5,959
5	Fransa	1,489	641	2,051	4,182
6	Almanya	1,457	170	1,833	3,460
7	İtalya	844	140	2,090	3,074
8	Kanada	616	442	1,155	2,214
9	Hollanda	1,663	90	377	2,131
10	Avustralya	1,096	213	619	1,928
26	Türkiye	48	8	214	271
	Toplam	36,285	12,457	45,605	94,577

Kaynak: BIS

Sabit getirili menkul kıymetlerin (SGMK) organize borsalardaki ikincil piyasa verileri Dünya Borsalar Federasyonu tarafından yayınlanmaktadır. Bu bölümde 50 borsada işlem gören sabit getirili menkul kıymetler ele alınmıştır.

2016 yılında borsaların sabit getirili menkul kıymet piyasalarındaki işlem hacmi bir önceki yıla göre %6 artarak 18 trilyon \$'a çıkmıştır. İncelenen borsalara 145.192 tahvil-bono kotedir.

2016 yılında dünya borsalarında 18 trilyon \$'lık SGMK işlemi yapılmıştır.

İspanya Borsası 6,9 trilyon \$'lık işlem hacmiyle ilk sırada yer alırken, onu 2,8 trilyon \$ ve 2 trilyon \$ ile sırasıyla Kore ile Londra borsaları takip etmektedir.

İtalya ve İngiltere borsalarını içeren Londra Borsası Grubu, 16.000'den fazla tahvil sayısı ile kote tahvil sayısında ilk sıradadır. Uluslararası işlemlerin de yoğun olduğu grupta yabancı kote tahvil sayısı 7.000'i aşmıştır.

SABİT GETİRİLİ MENKUL KIYMET İŞLEMLERİ (2016)						
		SGMK Hacmi	Kote SGMK Sayısı			
		milyar \$	Özel	Kamu	Yabancı	Toplam
1	BME İspanya Borsası	6,875	2,641	320	9	2,970
2	Kore Borsası	2,843	7,276	5,409	0	12,685
3	Londra Borsası Grubu	1,976	8,901	221	7,083	16,205
4	Johannesburg Borsası	1,850	1,289	164	213	1,666
5	Nasdaq OMX (Avrupa)	1,712	5,383	312	1,996	7,691
6	Norveç Borsası	713	1,765	141	5	1,911
7	Kolombiya Borsası	417	585	151	3	739
8	Şanghay Borsası	399	3,089	1,620	0	4,709
9	Taipei Borsası	269	1,157	0	362	1,519
10	Tel Aviv Borsası	228	655	30	0	685
11	Borsa İstanbul	218	519	55	26	600
	Toplam	18,313	59,955	17,923	66,499	145,192

Kaynak: WFE

Eurobond ve özel sektör borçlanma araçlarını içeren kote yabancı SGMK sayısı 66.000'den fazla olup, yerli özel sektör

tahvil/bono sayısının üzerindedir. Bu kıymetlerin 31.000'i Lüksemburg'da, 25.000'i ise İrlanda'da işlem görmektedir. Borsa İstanbul 218 milyar \$'lık SGMK işlem hacmi ile dünya borsaları arasında 11. sırada yer almaktadır. İşlemlerin neredeyse tamamı kamu tahvillerinde gerçekleşmektedir. Bununla beraber, ileride değinileceği üzere, Türkiye'de özellikle son dönemde özel sektör tahvil/bono ihraçlarında önemli bir artış yaşanmıştır. 2016 sonu itibarıyla borsaya kote toplam SGMK sayısı 600 olup, bunların 519'unu özel sektör ihraç etmiştir. Ancak, özel sektör tahvil/bono sayısı çok olmasına rağmen bu araçlar likit değildir. 2016 sonu itibarıyla Hazine tarafından ihraç edilmiş 26 Eurobond da borsaya kotedir.

Pay Senetleri

Bu bölümde, pay senetleri için Dünya Borsalar Federasyonundan alınan verilere göre 58 ülkeyi kapsayan 63 borsa arasında, çeşitli başlıklarda sıralama yapılmıştır. Endeks getirileri için Dünya Bankası'nın 82 ülkeyi kapsayan verilerinden faydalanılmıştır.

Endeks Getirileri

2016 sonunda ABD doları cinsinden en fazla getiriye sağlayan borsa %63 artış ile Brezilya Borsası olmuştur. Bütçede usulsüzlük suçlamalarıyla Başkan Dilma Rousseff'in görevden alınmasının ardından yönetime geçen Michel Temer'in sıkı mali politikaları Brezilya'da sermaye piyasalarını desteklemiştir. %52 artışla Peru Borsası en çok değerlenen ikinci borsa olurken, bu borsaları %49 artışla Moskova Borsası takip etmiştir.

BIST-100 dolar bazında %10 değer kaybederek, listede sondan 15. sırada yer almıştır.

ABD\$ BAZINDA ENDEKS GETİRİLERİ (2016)				
İlk 10 Borsa			Son 10 Borsa	
1	BM&FBOVESPA	62.6%	Nijerya Borsası	-42.2%
2	Peru Borsası	52.3%	Mısır Borsası	-22.9%
3	Moskova Borsası	48.7%	Zambiya Borsası	-19.3%
4	Pakistan Borsası	33.3%	Gana Borsası	-19.3%
5	Macaristan Borsası	32.8%	Ekvator Borsası	-19.0%
6	Fas Borsası	31.5%	Tel Aviv Borsası	-17.0%
7	Kazakistan Borsası	29.6%	Danimarka Borsası	-14.0%
8	Ukrayna Borsası	27.8%	İtalya Borsası	-13.0%
9	Panama Borsası	25.6%	Meksika Borsası	-12.1%
10	Namibya Borsası	24.2%	Kenya Borsası	-11.8%

Kaynak: Dünya Bankası

Nijerya Borsası yılı %42 kayıpla son sırada tamamlamıştır. Onu takip eden Mısır Borsası, Mısır Pound'unun ABD doları karşısında değerinin azalmasının etkisiyle, 2016 yılında %23 kayıpla listede 2. sırada yer almıştır.

BİST-100 endeksi dolar cinsinden %10'luk düşüş ile 2016'da 82 borsa arasında 68. sırada yer almıştır.

Piyasa Değeri

2015 yılında, dünya borsalarını FED politikaları neticesinde dolardaki güçlenme ile emtia fiyatlarının düşüklüğü etkilemiştir. 2016 yılında ise ABD başkanlık seçimleri, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması, Suriye'deki belirsizlikler ve küresel ekonomik büyümeye yönelik kuşklar borsa endekslerine yön vermiştir. Küresel piyasa değeri 2016 yılında 2015'e göre %4 büyüyerek 70 trilyon \$ olarak gerçekleşmiştir.

Dünya borsaları piyasa değerine göre sıralandığında, ilk 10'daki borsalarda 2015 yılına göre önemli bir değişim olmadığı görülmüştür. İlk sırada yer alan New York Borsası (NYSE), bir önceki yıla göre %10'luk değer artışı ile dünya borsaları arasındaki birinciliğini sürdürmüştür. NYSE, ardından gelen Nasdaq ile beraber ele alındığında ABD borsalarındaki şirketlerin toplamda 27 trilyon \$'lık bir piyasa değerine sahip olduğu ve bunun dünya borsalarının toplam piyasa değerinin %39'una denk geldiği anlaşılmaktadır. Avrupa'nın en büyüğü ise 3,5 trilyon \$ piyasa değeri ile İtalyan Borsasını da içeren Londra Borsası Grubudur. Uzakdoğu'da ise 5 trilyon \$'lık piyasa değeri ile Japonya'nın sıralamada üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.

BORSALARIN PİYASA DEĞERİ (2016)					
		Ülke	Piyasa Değeri (milyar \$)	Piyasa Değeri Payı	Piyasa Değeri/ GSYH
1	New York Borsası	ABD	19,573	28.0%	107.2%
2	Nasdaq OMX	ABD	7,779	11.1%	42.6%
3	Japonya Borsası	Japonya	5,062	7.2%	118.7%
4	Şanghai Borsası	Çin	4,104	5.9%	36.1%
5	Londra Borsası Grubu	İngiltere, İtalya	3,496	5.0%	74.6%
6	NYSE Euronext (Avrupa)	Hollanda, Belçika, Fransa, Portekiz	3,493	5.0%	91.2%
7	Şenzhen Borsası	Çin	3,217	4.6%	28.3%
8	Hong Kong Borsası	Hong Kong	3,193	4.6%	1013.4%
9	TMX Grubu	Kanada	2,042	2.9%	134.5%
10	Deutsche Börse	Almanya	1,732	2.5%	50.7%
32	Borsa İstanbul	Türkiye	158	0.2%	20.0%
	Toplam*		69,897	100.0%	95.1%

Kaynak: IMF, TÜİK, WFE
*Toplam değere Ulusal Hindistan borsası çifte kotasyondan dolayı dâhil edilmemiştir.

Dünya borsalarının piyasa değeri toplamı 2016 sonu itibariyle 70 trilyon \$'dır.

Borsa İstanbul'daki şirketlerin piyasa değeri, 2016 yılında dolar cinsinden bir önceki yıla göre %16 azalarak 158 milyar \$'a gerilemiştir. Dünya borsaları arasında Borsa İstanbul'un konumuna bakıldığında, piyasa değerine göre 2015 yılında 32. sırada yer alan borsanın, 2016 yılında sıralamadaki yerini koruduğu gözlenmektedir.

Borsaların piyasa değerinin, bu borsaların yer aldığı ülkelerdeki milli gelire oranı, pay senedi piyasasının ülke ekonomisindeki yerini göstermektedir. 2016 sonunda borsaların toplam piyasa değerinin ilgili ülkelerdeki toplam GSYH'ya oranı %95'tir. Bu karşılaştırmada, milli gelirinin 10 katı piyasa büyüklüğüne sahip olan ve Çinli şirketlerin tercih ettiği Hong Kong dikkat çekmektedir. Borsa İstanbul'un

piyasa değeri, Türkiye milli gelirinin beşte birine denk gelmektedir.

Kote Şirket Sayısı

2016 sonu itibarıyla incelenen borsalara kote olan yerli ve yabancı şirketlerin sayısı 2015 sonuna göre ufak bir artışla 49.060 olmuştur.

BORSAYA KOTE OLAN TOPLAM ŞİRKET SAYISI (2016)					
		Şirket Sayısı	Yerli Şirketler	Yabancı Şirketler	Toplamdaki Payı
1	Bombay Borsası	5,821	5,820	1	11.9%
2	Japonya Borsası	3,541	3,535	6	7.2%
3	BME İspanya Borsası	3,506	3,480	26	7.1%
4	TMX Grubu	3,419	3,368	51	7.0%
5	Nasdaq OMX	2,897	2,509	388	5.9%
6	Londra Borsası Grubu	2,588	2,111	479	5.3%
7	New York Borsası	2,307	1,822	485	4.7%
8	Avustralya Borsası	2,095	1,969	126	4.3%
9	Kore Borsası	2,059	2,039	20	4.2%
10	Hong Kong Borsası	1,973	1,872	101	4.0%
24	Borsa İstanbul	381	380	1	0.8%
	Toplam	49,060	46,063	2,997	100.0%

Kaynak: WFE

İncelenen borsalar arasında en fazla şirketin kote olduğu borsa Bombay Borsasıdır. Bombay Borsasında 5.821 şirket koteyken, bunların neredeyse tamamı yerli şirketlerdir. Onu, 3.541 şirket ile Japonya Borsası ve 3.506 şirket ile BME İspanya Borsası izlemektedir.

2016 yılında Borsa İstanbul kote şirket sayısında dünyada 24. sıradadır.

Uluslararası finans merkezlerinden olan New York ve Londra, yabancı şirketlerin ilgisini çekmektedir. Kote şirket bakımından dünyada ilk sıralarda yer alan bu merkezlerdeki borsalarda yabancı şirketlerin oranı New York Borsasında %21 iken, Londra Borsasında %19'dur. 485 şirket ile New York Borsası incelenen borsalar arasında en fazla yabancı şirketin kote olduğu borsa konumundadır. Tabloda yer almayan Lüksemburg, Singapur ve Şili borsaları da yabancı şirket sayılarının oransal olarak yüksek olduğu borsalardandır.

Borsa İstanbul WFE'ye Ana Pazar, Yıldız Pazar, Yakın İzleme Pazarı, Gelişen İşletmeler Pazarı ile Yapılandırılmış Ürünler Pazarı'na (menkul kıymet yatırım ortaklıkları ile borsa yatırım fonları hariç) kote şirketlerin verilerini bildirmektedir. 2016 yılında bu piyasalara kote 381 adet şirket ile Borsa İstanbul incelenen borsalar arasında 24. sırada yer almaktadır. Mevcut durumda sadece 1 yabancı şirket Borsa İstanbul'a kotedir.

İşlem Hacmi

İşlem hacmi bakımından, ABD borsaları 2016 yılında listenin ilk sıralarında yer almıştır. 2015 yılında ikinci sırada yer alan Şanghay Borsası, 2016'da dört sıra birden gerileyerek altıncı

sıraya düşmüştür. Çinli bireysel yatırımcıların 2015'te borsaya olan yoğun ilgisinin 2016'da azalmasıyla Şanghay ve Şenzhen Borsaları'nın toplam işlem hacmindeki oranı 11 puan azalarak %16'ya gerilemiştir.

Diğer taraftan, sağladıkları düşük maliyet, yatırımcı kimliğinin gizlenmesi, hızlı işlem ve tek merkezden birçok piyasaya ulaşabilme gibi imkânlar ile alternatif işlem platformları da son yıllarda yatırımcılarca tercih edilmektedir. ABD merkezli BATS Global Market önemli alternatif işlem platformlarından biri olup, bu platformda 2016 yılı içinde yapılan pay senedi işlem hacmi 14 trilyon \$'a yaklaşarak dünyanın en büyük borsalarındaki işlem hacimlerini yakalamıştır. Yine BATS Global Markets'in iştiraklerinden olan ve Avrupa'da faaliyet gösteren BATS Chi-X Europe'daki pay senedi işlem hacmi ise 8 trilyon \$ civarında gerçekleşmiştir.

Borsa İstanbul, 2016 yılında 331 milyar \$'lık işlem hacmiyle dünya borsaları arasında bir sıra düşerek 22. sırada yer almıştır.

PAY SENEDİ İŞLEM HACMİ (2016)				
		İşlem Hacmi (milyar \$)	İşlem Hacmi Payı	Hacim/Piyasa Değeri
1	Nasdaq OMX	31,944	27%	821.3%
2	New York Borsası	19,737	17%	201.7%
3	BATS ABD	13,683	12%	-
4	Şenzhen Borsası	11,673	10%	725.8%
5	BATS Chi-x Avrupa	7,694	7%	-
6	Şanghay Borsası	7,535	6%	367.2%
7	Japonya Borsası	5,618	5%	222.0%
8	NYSE Euronext (Avrupa)	2,760	2%	158.1%
9	Londra Borsası Grubu	2,286	2%	130.7%
10	Kore Borsası	1,688	1%	263.3%
22	Borsa İstanbul	331	0.3%	420.2%
	Toplam	116,700	100%	166.6%

Kaynak: WFE

Türkiye işlem hacmi bakımından dünya borsaları arasında 22. sırada yer almaktadır.

Pay senedi işlem hacminin toplam piyasa değerine oranı, ilgili piyasanın likiditesine ilişkin bir gösterge olarak kullanılabilir. Pay senedi devir hızı olarak adlandırılan bu oranın yüksek olması likit bir piyasaya işaret ederken, aynı zamanda bu borsadaki yatırımcıların portföylerini daha kısa vadeli olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Bu anlamda, en likit piyasalar %821 devir hızı ile ABD'li Nasdaq ve %726'lık oran ile Şenzhen Borsasıdır. %420'lik devir hızıyla Borsa İstanbul incelenen borsalar arasında 3. sırada yer almaktadır.

Vadeli İşlemler ve Opsiyonlar

Dünya Borsalar Federasyonu 60 borsada işlem gören vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri verilerini derlemektedir. ABD doları cinsinden verilen hacimler, temsili değerleri (notional value) ifade etmektedir.

DÜNYA BORSALARINDA DAYANAK BAZINDA VADELİ İŞLEM VE OPSİYON SÖZLEŞMELERİ İŞLEM HACMİ (2016)

	İşlem Miktarı (milyon Adet)	İşlem Hacmi (milyar \$)
Vadeli İşlem Sözleşmeleri	15,598	1,360,803
Faiz	2,635	1,087,079
Hisse Senedi Endeksi	7,362	122,420
Emtia	2,496	119,223
Döviz	2,283	27,482
Hisse Senedi	817	4,581
Borsa Yatırım Fonu	5	17
Opsiyon Sözleşmeleri	8,523	431,694
Faiz	565	330,947
Hisse Senedi Endeksi	2,680	84,797
Emtia	253	7,672
Döviz	3,056	4,763
Hisse Senedi	647	2,832
Borsa Yatırım Fonu	1,322	685

Kaynak: WFE, Borsa İstanbul

2016 yılında toplam türev hacmi yıllık bazda %8 artarak 1,8 katrilyon \$ olmuştur. Organize borsalardaki türev işlem hacimlerinin %76'sı vadeli işlem sözleşmelerine aittir. Aynı dönemde işlem gören kontrat sayısı %9 artarak 24 milyar adete yükselmiştir. Bu kontratlara dayanak varlıklara göre bakıldığında, hem vadeli hem de opsiyon sözleşmelerinde faiz kontratlarının önemli yer tuttuğu görülmektedir.

Faiz kontratları türev işlemlerinde önemli yer tutmaktadır.

DÜNYA BORSALARINDA VADELİ İŞLEM HACMİ (2016)

		İşlem Hacmi (milyar \$)	Toplamdaki Payı (%)
1	CME Grubu	1,025,444	75.4%
2	ICE Türev (Avrupa)	107,967	7.9%
3	Deutsche Börse	66,946	4.9%
4	Avustralya Borsası	34,357	2.5%
5	Londra Metal Borsası	19,633	1.4%
6	Montreal Borsası	14,606	1.1%
7	BM&FBOVESPA	13,638	1.0%
8	Şanghay Tür. Bor.	12,254	0.9%
9	Japonya Borsası	10,197	0.7%
10	Dalian EB-Çin	8,855	0.7%
26	Borsa İstanbul	131	0.0%
	Toplam	1,360,805	100.0%

Kaynak: WFE, Borsa İstanbul

Kıyaslamada bir önceki yıl olduğu gibi CME Grubu, 1 katrilyon \$'lık işlem hacmiyle ilk sırada olup, dünyadaki toplam işlemlerin %75'i bu grupta üretilmektedir.

Borsa İstanbul'da 2016 yılında toplam vadeli işlem hacmi dolar bazında 131 milyar \$ olmuştur. Türkiye vadeli işlem hacimleri sıralamasında önceki yılki konumundan 1 sıra gerileyerek 26. sırada yer almıştır.

DÜNYA BORSALARINDA OPSİYON İŞLEM HACMİ (2016)			
		İşlem Hacmi (milyar \$)	Toplamdaki Payı (%)
1	CME Grubu	354,252	82.1%
2	Kore Borsası	35,234	8.2%
3	Deutsche Börse	18,170	4.2%
4	Ulusal Hindistan Borsası	10,737	2.5%
5	Hong Kong	2,666	0.6%
6	ICE Türev (Avrupa)	2,473	0.6%
7	Tayvan Tür. Bor.	2,317	0.5%
8	BM&FBOVESPA	1,130	0.3%
9	OMX Nordic	1,051	0.2%
10	Londra Metal Borsası	929	0.2%
21	Borsa İstanbul	4.1	0.0%
	Toplam	431,696	100.0%

Kaynak: WFE, Borsa İstanbul

Dünya borsalarındaki opsiyon işlemlerinde 354 trilyon \$ hacim ile yine CME grubunun ilk sırada yer aldığı, toplam işlemlerin %82'sinin bu borsada yapıldığı görülmüştür. Sıralamadaki ilk üç borsada toplam işlemlerin %95'i yapılmaktadır.

Henüz gelişmekte olan Borsa İstanbul opsiyon piyasasında işlem hacmi bir önceki yıla göre %200'den fazla artarak 4,1 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Borsa İstanbul hacimdeki artışın etkisiyle verisi incelenen 32 borsa arasında 21. sırada yer almıştır.

Yatırım Fonları

ABD'de dünyadaki toplam yatırım fonlarının yarısı bulunmaktadır.

Yatırım fonlarına ilişkin analiz için Avrupa Yatırım Fonları ve Varlık Yönetimi Derneğince (European Fund and Asset Management Association-EFAMA) derlenen bilgilerden yararlanılmıştır. EFAMA yatırım fonları, borsa yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları ile ilgili verileri 46 ülkeden toplayarak yayınlamaktadır. Emeklilik fonları verilere dahil edilmemiştir. Bu ülkelerdeki fonların toplam büyüklüğü 2016 itibarıyla 2015 sonuna göre %9 artarak 40 trilyon \$ olarak gerçekleşmiştir. ABD, 19 trilyon \$'a yaklaşan yatırım fonu büyüklüğü ile dünya sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. Bu tutar, dünya genelindeki toplam yatırım fonu büyüklüğünün %47'sini oluşturmaktadır.

MENKUL KIYMET YATIRIM FONLARI (2016)				
		Yatırım Fonları (Milyar \$)	Toplamdaki Payı	Yatırım Portföyü/ GSYH
1	ABD	18,868	46.7%	101.7%
2	Lüksemburg	3,901	9.7%	6483.2%
3	İrlanda	2,198	5.4%	863.1%
4	Almanya	1,894	4.7%	54.6%
5	Fransa	1,880	4.7%	76.3%
6	Avustralya	1,613	4.0%	134.3%
7	Japonya	1,511	3.7%	54.7%
8	İngiltere	1,460	3.6%	110.5%
9	Çin	1,228	3.0%	10.8%
10	Brezilya	1,061	2.6%	69.1%
34	Türkiye	12	0.0%	1.6%
	Toplam	40,364	100.0%	63.7%

Kaynak: ICI, IMF, TÜİK

Lüksemburg, vergi ve operasyonel alanlarda sunduğu olanaklardan dolayı yatırım fonu ve yatırım ortaklığı gibi kolektif yatırım kuruluşlarının merkezi haline gelmiştir. Bu nedenle, Avrupa'da pek çok fon Lüksemburg'da kurulmakta, ancak payları diğer ülkelerdeki yatırımcılara satılmaktadır. 2016 yılı milli gelirinin 60 milyar \$ olduğu tahmin edilen bu ülkedeki fon büyüklüğü 2016 itibarıyla 4 trilyon \$'dır. İrlanda da benzer fırsatlar sunarak kolektif yatırım şirketlerinin alternatif merkezi haline gelmeyi hedeflemektedir.

Verisi derlenen ülkeler arasında ilk 10 ülke toplam portföy büyüklüğünün %88'ini oluşturmaktadır. Toplam yatırım fonu portföy büyüklüğünün incelenen ülkelerdeki milli gelire oranı %64'tür.

2016 itibarıyla Türkiye'deki yatırım fonu portföy büyüklüğü 2015'e göre dolar bazında %4 azalarak 12 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.

YATIRIM FONLARININ TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI (09/2016)							
	Pay Senedi	Tahvil-Bono	Değişken/Karma	Para Piyasası	Anapara Korumalı	Gayrimenkul	Diğer
ABD	56%	22%	7%	14%	0%	0%	0%
Lüksemburg	29%	31%	22%	9%	0%	1%	8%
İrlanda	26%	20%	4%	23%	0%	1%	25%
Almanya	15%	25%	45%	0%	0%	8%	6%
Fransa	17%	14%	18%	19%	1%	7%	22%
Avustralya	38%	6%	0%	0%	0%	0%	56%
İngiltere	45%	13%	9%	1%	0%	2%	31%
Japonya	90%	10%	0%	0%	0%	0%	0%
Çin	8%	17%	24%	50%	0%	0%	1%
Brezilya	5%	59%	20%	7%	0%	2%	8%
Kanada	32%	13%	52%	2%	0%	0%	1%
Türkiye	3%	52%	8%	29%	1%	0%	7%
Toplam	42%	22%	13%	12%	0%	1%	8%

Kaynak: EFAMA

EFAMA, yatırım fonlarının portföy dağılımına ilişkin istatistikler de yayınlamaktadır. Tabloda, Eylül 2016 itibarıyla bir önceki tabloda yer alan ve yatırım fonu büyüklüğü en yüksek olan ülkelerdeki portföy dağılımı verilmiştir. Hisse senedi yatırımlarının en ağırlıkta olduğu ülke %90 pay ile Japonya'dır. Dünyadaki toplam yatırım fonlarının yarısının bulunduğu ABD'deki fonların %56'sını pay senedi fonları oluşturmaktadır.

Dünyada'daki fonların %42'si pay senedi fonlarıdır.

İrlanda, Fransa gibi bazı ülkelerin fon dağılımının büyük bölümünün Diğer kategorisi altında sınıflandığı görülmektedir. EFAMA sınıflamalarına göre Diğer kategorisi yukarıda belirtilen geleneksel pay senedi, tahvil/bono gibi kategorilere dâhil olmayan serbest yatırım fonu gibi daha çok alternatif yatırım fonlarını kapsamakta ya da hakkında sınıflama için yeterli bilginin mevcut olmadığı yatırım fonlarını içermektedir.

Dünya genelindeki toplam fonlarda pay senedi fonlarının payı %42'dir. Türkiye'deki menkul kıymet fonlarının sadece %3'ü pay senedi fonlarıdır. İleride de değinileceği üzere

Türkiye'deki fon portföylerinin önemli bir kısmını sabit getirili enstrümanlara yatırım yapan fonlar oluşturmaktadır.

Finansal Araçların Getirileri

Türkiye'de başlıca sermaye piyasası araçları pay senetleri ile kamu kesimi tarafından ihraç edilen devlet tahvilleridir. Yatırımcılar, TL veya döviz cinsinden mevduat, tahvil, pay senedi, yatırım fonları ve altın alternatifleri arasında tercih yapmaktadır. Yatırım araçlarının karşılaştırmalı getirilerinin sunulduğu bu bölümde yukarıda sayılan alternatifler içinde çeşitli yatırımların getirilerinin karşılaştırması yapılmıştır.

2016 yılında en yüksek getiriye altın sağlamıştır.

Altın fiyatları için TCMB veri bankasından Borsa İstanbul'da gerçekleşen günlük ağırlıklı ortalama TL/kg fiyatları kullanılmıştır. Mevduat getirileri için TCMB veri bankasından alınan ortalama faiz oranları kullanılmıştır. Dönem başında yapılan 1 ay ve 3 aylık mevduatın, geri dönüşünde anapara ve faiziyle beraber aynı vadeyle tekrarlandığı varsayılmıştır. Getiriler gelir vergisi kesintisi göz önüne alınarak hesaplanmıştır. Hisse ve borçlanma araçları ağırlıklı fonlar, değişken faizli özel sektör tahvilleri ile devlet iç borçlanma senetlerinin getirilerini hesaplamak için BIST-KYD endeksleri kullanılmıştır.

2015 yılında 3 ay vadeli dolar mevduatı, en yüksek getiriye sağlamışken, 2016 yılında en fazla değer artışı %32 artışla altında yaşanmıştır. Dolar ve avro cinsinden yatırımlar, 2015 yılında olduğu gibi 2016 yılında da değer kazanan yatırım araçları olmuştur.

2015 yılında %16 değer kaybeden BIST 100 endeksi, 2016'da %9 değer kazanmış olup enflasyondan arındırıldığında reel kazanç %0,4'te kalmıştır.

SEÇİLMİŞ YATIRIM ARAÇLARININ GETİRİSİ (2016)					
	2012	2013	2014	2015	2016
Altın	0.2%	-13.6%	8.2%	11.7%	31.6%
3 ay \$ DTH	-2.8%	22.5%	11.4%	27.5%	22.9%
\$	-5.9%	19.8%	9.2%	25.4%	20.6%
3 ay € DTH	-1.2%	27.7%	-1.9%	14.1%	17.8%
€	-4.0%	25.1%	-3.7%	12.6%	16.5%
Hisse Ağırlıklı Yatırım Fonları	36.8%	-8.7%	20.0%	-6.6%	15.2%
Değişken Faizli Özel Sektör Tahvili	11.4%	8.5%	11.7%	10.1%	11.9%
Orta Vadeli Devlet İç Borçlanma Senetleri	16.6%	1.4%	12.9%	3.2%	10.6%
3 ay TL Mevduat	8.7%	6.5%	8.3%	8.8%	9.7%
BIST-100	52.6%	-13.3%	26.4%	-16.3%	8.9%
Borçlanma Aracı Ağırlıklı Yatırım Fonları	7.6%	4.1%	8.5%	8.3%	8.3%
TÜFE	6.2%	7.4%	8.2%	8.8%	8.5%

Kaynak: Borsa İstanbul, Hazine, TCMB, TÜİK, TSPB hesaplamaları

Altın %32 nominal kazanç sağlamış ve en fazla reel getiri sağlayan yatırım aracı olmuştur. Doların %11 reel değer kazandığı 2016 yılında, dolar cinsinden mevduatlarda yatırımcılar %13 civarında reel getiri elde etmiştir. Avro

cinsinden yapılan mevduatlar ise %8 civarında reel kazanç sağlamıştır.

Kamu borçlanma araçlarına yapılan yatırımın getirisi %8 olarak hesaplanırken, değişken faizli özel sektör tahvillerinin de getirilerinin %12 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Kolektif yatırım araçlarından hisse ağırlıklı yatırım fonlarının 2016'daki getirisi %15 olarak gerçekleşirken, borçlanma aracı ağırlıklı fonların getirisi %8 ile karşılaştırılan araçlar arasında son sırada yer almaktadır.

Raporun yatırım tercihlerinin incelendiği "Yatırımcılar" bölümünde de değinildiği üzere, TL mevduatın Türkiye'deki tasarruflardaki payı %37 ile ağırlıktadır. Öte yandan, 2016 yılında %8 nominal getiri sağlayan TL mevduatı, yatırımcılarına reel anlamda kayıp yaşatmıştır.

Sabit Getirili Menkul Kıymetler

Türkiye'de sabit getirili menkul kıymetler (SGMK), kamu kesimi tarafından ihraç edilen devlet tahvilleri ve hazine bonoları ile özel sektör tarafından ihraç edilen tahvil, finansman ve banka bonoları, varlığa dayalı menkul kıymetler ile kira sertifikalarından oluşmaktadır.

2016 yılında özel sektörün tahvil ihraçlarıyla sağladığı kaynak %13 artışla 90 milyar TL'ye çıkmıştır. Bu ihraçların üçte ikisi bankalarca yapılmıştır. Kamu tarafında ise 88 milyar TL'lik yeni ihraç gerçekleşmiştir.

İkincil piyasa işlemlerinde repo hacmi 2016 yılı içerisinde %9 artışla 11,6 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Kesin alım-satım işlem hacmi %26 artarak 661 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

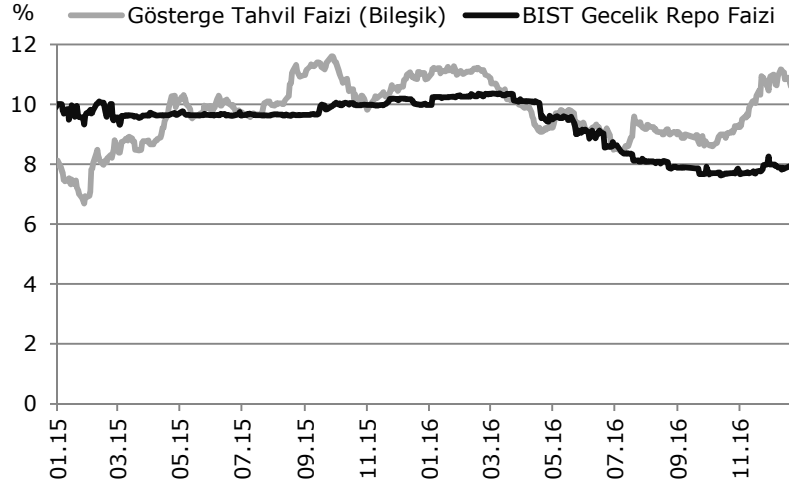
2016'nın başında %11 civarında olan gösterge tahvil faizi ekonomiyi kuvvetlendirme gayesi çerçevesinde TCMB müdahalesiyle kademeli olarak indirilerek %9 seviyesine kadar gerilemiştir.

Sabit Getirili Menkul Kıymet Getirileri

TCMB, 2016 yılının başından bu yana bir haftalık repo faiz oranlarını kademeli olarak düşürmüştür. TCMB'nin uygulamış olduğu politikaların etkisi ile Bankalararası Para Piyasası ve Borsa İstanbul Repo - Ters Repo Pazarındaki faiz oranları yıl genelinde %10 civarından %8'lere gerilemiştir.

2016 yılında özel sektörün tahvil ihraçlarıyla sağladığı kaynak %13 artışla 90 milyar TL'ye çıkmıştır.

FAİZ ORANLARI

Gecelik faizler gerilerken, gösterge tahvil faizi yılın ikinci yarısında artmıştır.

Yıla %11 seviyesinde başlayan gösterge tahvil faizi TCMB'nin ekonomiyi hareketlendirme hedefiyle faizleri indirme çabaları neticesinde Temmuz 2016'da %8,4'e kadar gerilese de, yılın son çeyreğinde siyasi belirsizlikler ve Türk lirasındaki değer kaybı ile tekrar yükselerek 2016 sonunda %11 seviyesine yükselmiştir.

Sabit Getirili Menkul Kıymet Stokları

Türkiye'de işlem gören menkul kıymetler içinde SGMK'lar, hem stok, hem de işlem hacmi açısından en yüksek paya sahip araçlardır. Yurtiçindeki toplam SGMK stokunun %90'ı ise kamuya aittir.

Mevcut hazine bonusu ve devlet tahvillerinin toplam nominal değerini gösteren kamu iç borç stoku 2016 sonunda 469 milyar TL'dir.

Hazinenin yurtdışında ihraç ettiği uluslararası tahvil (eurobond) stoku 2015 yılına göre dolar bazında %5 artışla 60 milyar \$ olmuştur.

BORÇLANMA ARAÇLARI STOKU (MİLYON TL)

	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Kamu İç Borç Stoku	386,542	403,007	414,649	440,124	468,644	6.5%
Devlet Tahvili	382,858	403,007	414,649	440,124	467,620	6.2%
Hazine Bonusu	3,684	0	0	0	1,025	-
Özel Sektör Borç Stoku	29,713	38,742	47,628	49,168	51,585	4.9%
Tahvil	9,526	14,420	18,954	19,678	18,754	-4.7%
Finansman Bonusu	734	0	0	0	0	-
Banka Bonusu	17,848	22,160	26,279	27,549	30,776	11.7%
Varlığa Dayalı Menkul Kıymet	1,605	2,163	2,395	1,941	2,055	5.9%
Kamu Uluslararası Tahvil Stoku	91,286	118,782	134,903	167,025	211,386	26.6%
Kamu Ulr. Tahvil Stoku (milyon \$)	46,527	51,209	55,654	57,237	60,067	4.9%

Kaynak: Hazine, SPK

Özel sektör tarafında ise piyasa koşullarının iyileşmesinin yanı sıra, ilgili mevzuatta yapılan iyileştirmelerle 2012 sonunda 30

milyar TL olan borçlanma aracı stoku hızla artmaya başlamış, 2013 yılında 40 milyar TL'ye yaklaşmıştır. 2016 yılında özel sektör borçlanma araçlarındaki büyüme devam etmiş, stok %5 artışla 52 milyar TL olmuştur. Bu tutarın 31 milyar TL'si banka bonolarına aittir.

Sabit Getirili Menkul Kıymet Birincil Piyasa İşlemleri

Hazine Müsteşarlığı 2016 yılı içerisinde tahvil ihraçlarıyla yurtiçinde 88 milyar TL, yurtdışında 5.5 milyar \$ borçlanmıştır. 2016 yılında iç borçlanmanın önemli bir kısmı önceki yıllarda olduğu gibi sabit faizli kuponlu tahvillerde yapılmıştır. TÜFE'ye endeksli tahvil ihraçlarında bir önceki yıla göre %30 düşüş oranında düşüş yaşanmıştır. 2015 yılında 72 ay olan nakit iç borçlanmanın ortalama vadesi 2016 yılında 67 aya inmiştir.

KAMU BORÇLANMA ARAÇLARI İHRACI						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
İç Borçlanma (Mn. TL)	101,810	140,550	126,793	88,099	88,299	0.2%
TL Cinsi Sabit Faizli Kuponlu Senetler	67,981	82,857	75,116	61,838	66,033	6.8%
TL Cinsi Değişken Faizli Kuponlu Tahviller	887	19,680	20,089	5,823	5,453	-6.4%
TÜFE'ye Endeksli Tahviller	19,517	26,948	19,843	14,132	9,834	-30.4%
TL Cinsi Kuponsuz Senetler	13,425	11,065	11,745	6,305	6,979	10.7%
Dış Borçlanma (Mn. \$)	7,114	6,142	7,306	3,000	5,500	83.3%

Kaynak: Hazine

İhraççı bazında özel sektör borçlanma araçları incelendiğinde toplam ihraç hacminin %66'sının bankalar tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bankaları; aracı kurum, finansal kiralama ve faktoring şirketleri gibi banka dışı finansal kurumlar takip etmektedir.

2016 yılında özel sektör, tahvil ihracıyla 90 milyar TL'lik kaynak yaratmıştır.

2016'da banka dışı finansal kurumların gerçekleştirdiği tahvil ihraçlarının bir önceki yıla göre %114 artarak 28 milyar TL olduğu görülmektedir. Bu artışta aracı kurum ile finansal kiralama kuruluşlarının ihraçları etkili olmuştur. Bankalar tahvil ihraçlarından önceki yıla kıyasla %6'luk düşüşle 59 milyar TL, finans sektörü dışındaki kurumlar ise bir önceki yıla göre %27 düşüşle 2,7 milyar TL hasılat elde etmiştir.

İHRAÇÇI BAZINDA ÖZEL SEKTÖR BORÇLANMA ARAÇLARI (2016)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
İhraç Sayısı	235	330	517	621	758	22.1%
Banka	164	226	303	320	351	9.7%
Banka Dışı-Finans	58	69	170	237	364	53.6%
Finans Dışı	13	35	44	64	43	-32.8%
İhraç Miktarı (Mn. TL)	42,331	55,547	66,358	79,610	89,948	13.0%
Banka	38,262	48,858	55,348	62,689	59,002	-5.9%
Banka Dışı-Finans	3,096	3,720	7,725	13,190	28,206	113.8%
Finans Dışı	974	2,969	3,285	3,732	2,741	-26.6%

Kaynak: Borsa İstanbul, TSPB hesaplamaları

Son yıllarda özel sektör tahvillerinde hem çeşitlilik hem de ihraç miktarı açısından hızlı artışlar yaşanmıştır. 2010 yılında BDDK'nın, bankaların yurtiçinde Türk lirası cinsinden tahvil ve

bono ihraç etmelerine izin veren kararı sonucunda, banka tahvil ve bonolarının ihraç başvuruları artmıştır. Özel sektör bu ihraçlar sayesinde 2016 yılında 90 milyar TL kaynak sağlarken, ilk kez özel sektörün ihraç miktarı kamunun ihraç miktarını geçmiştir.

ÖZEL SEKTÖR BORÇLANMA ARACI İHRAÇLARI (2016)				
	Halka Arz	Nitelikli İhraç Pazarı	Borsa Dışında İhraç	Toplam
Ürün Sayısı	108	35	615	758
Bono	85	13	497	595
Tahvil	18	3	90	111
Kira Sertifikası	5	3	26	34
Varlığa Dayalı Menkul Kıymet	0	16	0	16
Yapılandırılmış Bono	0	0	2	2
İhraç Tutarı (Mn. TL)	21,841	1,078	67,029	89,948
Bono	18,379	453	57,904	76,736
Tahvil	2,713	175	6,489	9,377
Kira Sertifikası	750	75	2,634	3,459
Varlığa Dayalı Menkul Kıymet	0	375	0	375
Yapılandırılmış Bono	0	0	2	2
Kaynak: Borsa İstanbul				

2016 yılında 108'i halka arz yoluyla, 35'i Borsa İstanbul Nitelikli İhraç Pazarı, 615'i de borsa dışında satılmak yoluyla 758 özel sektör borçlanma aracı ihraç edilmiştir. İhraç tutarlarına bakıldığında, satışların ağırlıkla borsa dışında yapıldığı görülmektedir.

Sabit Getirili Menkul Kıymet İkincil Piyasa İşlemleri

Önceki iki yılda gerileyen sabit getirili menkul kıymet kesin alım satım işlemleri 2016 yılında tekrar yükselişe geçerek yılı 661 milyar TL ile tamamlamıştır.

Tahvillerde işlem hacmi %26 artarken, repo işlemleri %9 artış kaydetmiştir.

Öte yandan, artan ihraçlara rağmen 2016 yılında özel sektör tahvili işlem hacimleri %31'lik düşüşle 26 milyar TL'ye gerilemiştir. Özel sektör tahvil işlemlerinin %67'si borsada gerçekleşmiştir. 2015 yılında bu oran %39 olarak gerçekleşmişti. Bu gerileme, 2016 yılındaki yeni ihraçların halka arzdan ziyade, nitelikli yatırımcılara satılmasından kaynaklanmıştır. Yanı sıra yıl içerisinde bazı özel sektör tahvillerinin kupon/anapara ödemelerinde temerrüde düşmesinin de hacmi düşürdüğü düşünülmektedir.

Repo işlemlerinin son yıllardaki artışı 2016 yılında da devam etmiş, işlem hacmi 2015 yılına kıyasla %9 büyümeyle 12 trilyon TL olmuştur. Tahvil-bono işlemlerinin tersine, repo işlemlerinin %95'i Borsa İstanbul'da yapılmıştır.

Borsa İstanbul'daki repo işlemlerinin 2 trilyon TL'lik kısmı Repo-Ters Repo Pazarında gerçekleşmiştir. 2011 yılında faaliyete geçen Bankalararası Repo Pazarında, bankalar 9 trilyon TL'lik repo işlemi yapmıştır.

BORÇLANMA ARAÇLARI İŞLEM HACİMLERİ (MİLYAR TL)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Kesin Alım-Satım İşlemleri Toplam*	911	987	673	523	661	26.3%
Kesin Alım-Satım (Tescil)	552	581	351	273	308	12.7%
<i>Kamu Borçlanma Araçları</i>	542	567	334	250	299	19.7%
<i>Özel Sektör Borçlanma Araçları</i>	10	14	17	23	9	-62.0%
Kesin Alım-Satım (Borsa İstanbul)	359	406	322	250	353	41.1%
<i>Kamu Borçlanma Araçları</i>	350	391	306	235	335	42.6%
<i>Özel Sektör Borçlanma Araçları</i>	8	15	16	15	18	17.1%
Günlük Ort. Kesin Alım Satım İşlem Hacmi	4	4	3	2	3	25.8%
Repo-Ters Repo İşlemleri Toplam**	7,025	7,066	8,021	10,611	11,554	8.9%
Repo (Tescil)	556	573	697	595	542	-9.0%
Repo (Borsa İstanbul)	6,469	6,493	7,323	10,016	11,012	9.9%
<i>Kamu Borçlanma Araçları</i>	6,460	6,473	7,304	9,998	10,984	9.9%
<i>Özel Sektör Borçlanma Araçları</i>	9	20	19	18	28	57.2%
Günlük Ort. Repo-Ters Repo İşlem Hacmi	28	28	32	42	46	8.4%
Yabancı Menkul Kıymetler Toplam	71	54	22	32	30	-7.3%
Tescil	71	54	22	32	30	-7.3%
Borsa İstanbul	0.5	0.0	0.2	0.0	0.0	-
Günlük Ortalama YMKP İşlem Hacmi	0.3	0.2	0.1	0.1	0.1	-7.6%

Kaynak: Borsa İstanbul

*Kesin Alım-Satım Pazarı ile Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı toplamıdır.

**Repo-Ters Repo, Bankalararası Repo-Ters Repo, Menkul Kıymet Tercihli Repo ve Pay Senedi Repo Pazarları toplamıdır.

Takasbank Para Piyasası İşlemleri

2016 yılında Borsa İstanbul'da repo işlemleri %9 artarken, Takasbank Para Piyasası işlemlerinde %66 artışla 428 milyar TL'yi bulmuştur.

TAKASBANK PARA PİYASASI İŞLEM HACMİ (MİLYON TL)	
Yıl	Tutar
2012	180,776
2013	233,997
2014	234,764
2015	257,237
2016	427,968

Kaynak: Takasbank

TPP işlemlerinin %77'si gecelik vadede yapılmıştır. Bununla birlikte Borsa İstanbul'da yapılan gecelik repo işlemlerinin 11 trilyon TL'ye yaklaştığı göz önünde bulundurulduğunda, bu işlemlerde borsanın daha yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir.

Pay Senetleri

Küresel büyümeye dair endişelerin ve jeopolitik risklerin artmasının yanı sıra yurtiçinde gerçekleşen iki genel seçim ile birlikte 2015 yılında %16 düşen BIST 100 endeksi 2016 yılında Başbakan Davutoğlu'nun istifası ve 15 Temmuz darbe teşebbüsüne rağmen %9 yükselerek yılı 78.000 seviyesinden kapatmıştır.

Endeksteeki yükselişin etkisiyle piyasa değeri %11 artarak 614 milyar TL olurken, pay senedi işlem hacmi bir önceki yıla göre fazla değişmeyerek 1 trilyon TL civarında gerçekleşmiştir. 2

adet birincil halka arzın gerçekleştiği Borsa İstanbul'da, halka arz hasılatı 343 milyon TL'de kalırken 1,5 milyar TL'lik de toptan satış gerçekleşmiştir.

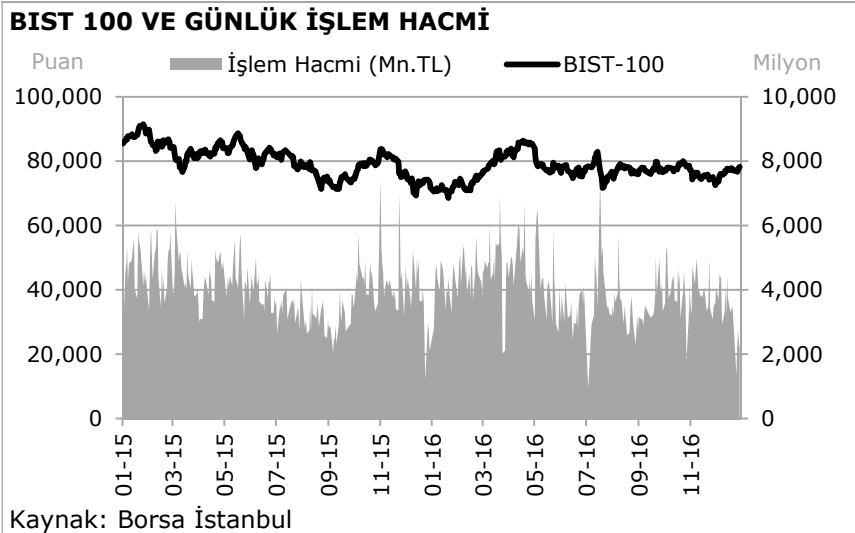
Pay Senedi Getirileri

Önemli yurtiçi ve yurtdışı gelişmelerin damga vurduğu 2016 yılında BIST-100 endeksi, negatif faizin gelişmiş ülkelerde istisna olmaktan çıkması ve FED'in faiz artırımını ötelemesiyle olumlu etkilenmiştir. Cazibesini artıran gelişmekte olan ülke piyasalarından biri olan Türkiye, Nisan ayına kadar yükselişini sürdürmüş, yılbaşına göre %20 civarında artış kaydederek 85.000 seviyelerine ulaşmıştır. Mayıs ayında Başbakan Davutoğlu'nun istifasıyla başlayan süreçte endeks düşüşe geçerek 77.000 seviyelerine gerilemiş, Brexit ismi ile anılan Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyeliğinden ayrılma kararı ile sonuçlanan referandumun yurtiçi pay piyasası üzerinde etkisi sınırlı kalmıştır.

15 Temmuz darbe teşebbüsünü izleyen dönemde BIST 100 endeksi 71.000 seviyelerine kadar gerilemiş, ardından endeks Kasım ayına kadar toparlanma fırsatı bulmuştur. Kasım başında ABD başkanlık seçimlerinde Donald Trump'un beklenmedik galibiyetiyle endeks tekrar 78.000 seviyelerine kadar gerileyerek yılı %9 getiri ile tamamlamıştır.

Eylül ayında uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Moody's tarafından Türkiye'nin kredi notunun yatırım yapılabilir seviyenin altına indirmesiyle TL'de başlayan dolar karşısındaki değer kaybı, Eylül'den itibaren dolar bazında BIST-100 \$ endeksinin sert bir düşüş sergilemesine yol açmış, BIST-100 dolar endeksi yılı %10 kayıpla bitirmiştir.

BIST-100 endeksi bir önceki yıla göre %9 yükselmiştir.

BIST 100 endeksinin yanı sıra, mali ve sınai fiyat endeksleri sektör bazında genel bir bilgi vermektedir. Söz konusu endeksler, BIST 100 ile paralel incelendiğinde, mali endeksin daha riskli bir grafik çizdiği görülmektedir.

Tabloda görüldüğü üzere, borsa düşüş trendindeyken, mali endeks sını endekse göre daha fazla değer kaybetmekte, artış dönemlerinde ise daha çok yükselmektedir. 2016 yılında mali endeksteeki artışın BIST-100'e göre daha fazla olduğu görülmektedir. Son 5 yıldaki yıllık ortalama getiriler kıyaslandığında sını endeks, mali endekse göre daha fazla getiri sağlamıştır.

BORSA İSTANBUL PAY ENDEKSLERİNİN TL BAZINDA GETİRİSİ						
	Fiyat			Getiri		
	BIST 100	Mali	Sınai	BIST 100	Mali	Sınai
2012	52.6%	59.6%	33.7%	55.4%	61.3%	40.2%
2013	-13.3%	-20.4%	-3.5%	-11.7%	-19.3%	-0.6%
2014	26.4%	27.3%	26.3%	28.7%	29.4%	29.9%
2015	-16.1%	-17.8%	-7.9%	-13.9%	-16.3%	-5.1%
2016	8.9%	9.9%	15.2%	11.6%	12.1%	20.0%
2012-2016	52.4%	46.0%	73.3%	70.2%	58.7%	105.4%
Yıllık Ortalama	8.8%	7.9%	11.6%	11.2%	9.7%	15.5%

Kaynak: Borsa İstanbul

Fiyat hareketlerinin yanında, dağıtılan temettüleri de dikkate alan getiri endekslerine bakıldığında, son 5 yılda BIST-100 şirketlerinin yıllık ortalama %11 kazanç getirdiği görülmektedir.

Piyasa Değeri

2016 sonunda 555 milyar TL olan Borsa İstanbul'da işlem gören şirketlerin piyasa değeri, Başbakan Davutoğlu'nun istifası, 15 Temmuz darbe teşebbüsü, Brexit, Moody's not indirimi ve ABD seçimlerine rağmen, endeksteeki artışa paralel olarak %11 yükselerek 614 milyar TL olmuştur.

Piyasa değeri 2016 yılında %11 artmış ve 614 milyar TL'ye yükselmiştir.

Halka açık olup borsaya kote olmayan şirketlerin işlem görmesi için oluşturulan Piyasa Öncesi İşlem Platformunda 2016'da bir önceki yıla göre üç kat artarak 7,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu artışın Mart 2016'da piyasaya dâhil edilen bir şirketten kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

BORSA İSTANBUL YIL SONU PİYASA DEĞERİ (MİLYON TL)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Ulusal Pazar	523,333	466,581	575,854	-	-	-
İkinci Ulusal Pazar	9,354	17,379	23,970	-	-	-
Yıldız Pazar	-	-	-	467,665	509,936	9.0%
Ana Pazar	-	-	-	60,447	69,221	14.5%
Kurumsal Ürünler Pazarı	17,148	19,462	23,488	23,066	25,716	11.5%
Piyasa Öncesi İşlem Platformu	2,459	1,663	2,059	1,848	7,585	310.3%
Yakın İzleme Pazarı	216	245	1,057	1,146	761	-33.6%
Gelişen İşletmeler Pazarı	387	583	937	712	850	19.4%
Toplam	552,898	505,914	627,365	554,884	614,069	10.7%

Kaynak: Borsa İstanbul
*30.11.2015 tarihinde Ulusal Pazar ve İkinci Ulusal Pazar; Yıldız Pazar ve Ana Pazar olarak yeniden yapılmıştır.

İşlem Gören Menkul Kıymet Sayısı

2016 sonu itibarıyla işlem gören menkul kıymet sayısı %18 artarak 1.485'e yükselmiştir.

2016 sonu itibarıyla borsada işlem gören payların 118'si fiili dolaşımdaki paylarının değeri 100 milyon TL üzerinde olan şirketlerin kote olduğu Yıldız Pazara, 171'i ise dolaşımdaki paylarının değeri 100 milyon TL'nin altında olan şirketlere ayrılan Ana Pazara kotedir. 2015 yılında 301 menkul kıymet Yıldız ve Ana Pazar'da işlem görürken 2016 yılında bu pazarlardaki toplam şirket sayısı 12 azalmıştır. Bu azalmada Ana Pazar'da işlem gören şirketlerin kottan çıkartılması etkili olmuştur. Böylece 2016 sonu itibarıyla Yıldız ve Ana Pazardaki şirket sayısı 289 olmuştur.

2011 yılında küçük ve orta ölçekli şirketlere yönelik faaliyete geçen Gelişen İşletmeler Pazarı'nda işlem gören şirket sayısı 2016 yılında 3 adet azalarak 18 olmuştur. Pazardan ayrılan şirketlerden birinin ana pazara geçtiği görülmektedir. Ana pazara bir alternatif oluşturan bu piyasada kotasyon koşulları daha düşük olup, halka arz süreci bir piyasa danışmanı ile yürütülmektedir.

Piyasa Öncesi İşlem Platformunda 2016 sonu itibarıyla işlem gören şirket sayısı bir önceki seneye göre 1 artarak 15 olmuştur.

PAY PİYASASINDA İŞLEM GÖREN MENKUL KIYMETLER						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Ulusal Pazar	242	228	217	-	-	-
İkincil Ulusal Pazar	77	89	94	-	-	-
Yıldız Pazar	-	-	-	117	118	0.9%
Ana Pazar	-	-	-	184	171	-7.1%
Yakın İzleme Pazarı	13	23	29	33	36	9.1%
Gelişen İşletmeler Pazarı	11	20	22	21	18	-14.3%
Piyasa Öncesi İşlem Pazarı	16	13	14	14	15	7.1%
Kurumsal Ürünler Pazarı	394	393	701	907	1,127	24.3%
Borsa Yatırım Fon	16	17	15	13	9	-30.8%
Menkul Kıymet Yatırım Ortaklığı	18	13	9	9	9	0.0%
Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı	24	29	31	31	31	0.0%
Girişim Sermayesi	5	6	6	8	7	-12.5%
Varant ve Sertifika Sayısı	331	328	640	846	1,071	26.6%
Toplam Şirket Sayısı*	359	373	376	369	358	-1.9%
Toplam Menkul Kıymet Sayısı	753	766	1,077	1,276	1,485	18.3%

Kaynak: Borsa İstanbul
*Kurumsal Ürünler Pazarı hariç

Sonuçta Kurumsal Ürünler Pazarı hariç, 2016 sonunda, Ana Pazar, Yıldız Pazar, Yakın İzleme Pazarı, Gelişen İşletmeler Pazarı ve Piyasa Öncesi İşlem Pazarlarında işlem gören toplam şirket sayısı 369'dan 358'e inmiştir.

Kurumsal Ürünler Pazarında ise işlem gören menkul kıymet sayısı yeni varant ihraçlarıyla %24 artarak 1.127'ye yükselmiştir.

Pay Senedi Birincil Piyasa İşlemleri

Halka arz faaliyetlerinin 2013 yılından itibaren azaldığı görülmektedir. 2016 yılında sadece 2 adet halka arz ile 343 milyon TL'lik hasılat elde edilmiş ve toptan satışlar pazarında yapılan işlemlerde 1,5 milyar TL'lik pay el değiştirmiştir.

2016 yılında 1 adet şirketin pay senetleri Ana Pazarda halka arz edilmiş, bu işlemde 37 milyon TL hasılat elde edilmiştir. Yılın diğer halka arzı bir gayrimenkul yatırım ortaklığı olmuş olup, bu işlemde de 306 milyon TL hasılat elde edilse de ilerleyen süreçte bu gayrimenkul yatırım ortaklığı kottan çıkarılmıştır.

Belirli miktarın üzerindeki pay senetlerinin ikincil halka arzı ile tahsisli veya toplu satışı Borsadaki Toptan Satışlar Pazarında yapılabilmektedir. Bu pazarda 2016 yılında en büyüğü 413 milyon TL ile Logo Yazılım Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin tahsisli satışı olmak üzere toplamda 16 işlemle 1,5 milyar TL'lik işlem gerçekleşmiştir.

PAY SENEDİ BİRİNCİL PİYASA İŞLEMLERİ						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Birincil Halka Arzlar						
Halka Arz Sayısı	30	19	13	6	2	-66.7%
Şirket	15	6	8	2	1	-50.0%
Şirket-GİP	10	9	4	2	0	-
Menkul Kıymet Yatırım Ort.	0	0	0	0	0	-
Gayrimenkul Yatırım Ort.	1	3	1	0	1	-
Risk Sermayesi Yatırım Ort.	0	0	0	2	0	-
Borsa Yatırım Fonu	4	1	0	0	0	-
Halka Arz Tutarı (Mn. TL)	648	1,381	714	119	343	187.4%
Şirket	433	921	671	34	37	7.3%
Şirket-GİP	87	65	24	10	0	-
Menkul Kıymet Yatırım Ort.	0	0	0	0	0	-
Gayrimenkul Yatırım Ort.	98	388	19	0	306	-
Risk Sermayesi Yatırım Ort.	0	0	0	75	0	-
Borsa Yatırım Fonu	29	6	0	0	0	-
Toptan Satışlar Pazarı						
Şirket Sayısı	14	11	8	11	16	45.5%
Satış Tutarı (Mn. TL)	9,022	4,034	207	1,292	1,540	19.2%

Kaynak: Borsa İstanbul

Pay Senedi İkincil Piyasa İşlemleri

2016 yılında pay senedi işlem hacmi bir önceki yıla göre %1 azalarak 1 trilyon TL seviyesini korumuştur. İşlemlerin önemli bir kısmı Yıldız ve Ana Pazar'da gerçekleşmiştir. Geçen sene işlemlerin sonlandırıldığı Ulusal Pazar ve İkincil Ulusal Pazar'daki işlemler de göz önünde bulundurulduğunda, 2016'da Yıldız ve Ana Pazar'daki işlem hacmi bir önceki yıla göre %1 azalarak 961 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

2016 sonu itibarıyla 18 şirketin kote olduğu Gelişen İşletmeler Pazarındaki (GİP) işlem hacmi bir önceki yıla göre %22 artarak 1 milyar TL olurken, 15 şirketin yer aldığı Piyasa Öncesi İşlem Pazarı'nda işlem hacmi üç kat artarak 91 milyon TL olmuştur. Bu artışa Mart 2016'da piyasaya dahil edilen bir şirketin neden olduğu anlaşılmaktadır.

Pay senedi işlem hacmi bir önceki yıla göre %1 azalmış, günlük işlem hacmi 4 milyar TL olmuştur.

PAY SENEDİ İŞLEM HACMİ (MİLYON TL)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Ulusal Pazar	548,142	732,478	794,058	863,208	-	-
İkinci Ulusal Pazar	27,274	28,450	23,787	24,008	-	-
Yıldız Pazar*	-	-	-	83,840	896,837	-
Ana Pazar*	-	-	-	4,413	64,253	-
Kurumsal Ürünler Pazarı	46,450	53,602	52,847	48,970	50,929	4.0%
<i>Borsa Yatırım Fonu</i>	8,257	8,368	3,829	3,726	2,419	-35.1%
<i>Varant ve Sertifika</i>	5,400	4,821	5,837	7,177	6,092	-15.1%
<i>Yatırım Ortaklıkları</i>	32,793	40,413	43,181	38,066	42,418	11.4%
Yakın İzleme Pazarı	112	129	270	534	385	-27.9%
Gelişen İşletmeler Pazarı	1,306	2,158	1,948	879	1,067	21.5%
Piyasa Öncesi İşlem Paz.	41	42	21	21	91	326.7%
Toplam İşlem Hacmi	623,326	816,858	872,931	1,025,874	1,013,562	-1.2%
Günlük İşlem Hacmi	2,464	3,267	3,478	4,103	3,990	-2.8%

Kaynak: Borsa İstanbul
*30.11.2015 tarihinde Ulusal Pazar ve İkinci Ulusal Pazar, Yıldız Pazar ve Ana Pazar olarak yeniden yapılmıştır.

Borsa yatırım fonu ve varantların yanı sıra gayrimenkul yatırım ortaklıkları ile girişim sermayesi şirketlerinin yer aldığı Kurumsal Ürünler Pazarındaki işlemler bir önceki yıla göre %4 artışla 51 milyar TL'ye çıkmıştır.

Ödünç Pay Piyasası İşlemleri

Takasbank bünyesinde işletilen Ödünç Pay Piyasası (ÖPP), Takasbank tarafından belirlenen ve SPK tarafından onaylanan menkul kıymetlerin ödünç alınıp verildiği piyasadır. 2016 sonu itibarıyla 275 pay senedinin ödünç alınıp verildiği bu piyasada işlemler %20 artarak 6,7 milyar TL olmuştur.

TAKASBANK ÖDÜNÇ PAY PİYASASI						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
İşlem Gören Menkul Kıymet Sayısı	252	258	295	266	275	3.4%
İşlem Hacmi (Milyon TL)	2,937	3,023	6,296	5,565	6,654	19.6%
Günlük Ort. İşlem Hacmi (Milyon TL)	11.6	12.1	25.1	22.3	26.2	17.7%

Kaynak: Takasbank

Açığa Satış İşlemleri

Açığa satış işlemlerinin toplam pay senedi işlemlerine oranı %18'e çıkmıştır.

Borsa İstanbul'da, sahip olunmayan menkul kıymetler ödünç alınmak suretiyle açığa satılabilmektedir. Açığa satış işlemleri 2016 yılında bir önceki yıla göre %4 azalarak 170 milyar TL'ye inmiştir.

AÇIĞA SATIŞ İŞLEM HACMİ (MİLYON TL)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Pay Senedi	33,840	94,711	138,256	177,640	169,953	-4.3%
Borsa Yatırım Fonu	79	89	93	57	88	53.2%
Toplam	33,919	94,800	138,349	177,698	170,041	-4.3%
Açığa Satış/Toplam Hacim	5.5%	11.7%	16.0%	17.5%	17.7%	-

Kaynak: Borsa İstanbul

2016 yılında açığa satış işlemlerinin toplam pay işlemlerine oranı 2011 yılından bu yana düzenli bir artışla %18'e kadar yükselmiştir.

Bununla birlikte açığa satış işlemlerinin ödünç pay senedi işlemlerinin çok üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, yatırımcıların açık pozisyonlarını kapatmak için ödünç pay piyasasını çok kullanmadığına veya açığa satış işlemlerini gün içinde geri alım yaparak kapattığına işaret etmektedir.

Vadeli İşlemler ve Opsiyonlar

Borsa İstanbul'da Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası (VİOP) 2012 yılının son günlerinde açılmıştır. 2013 yılı içerisinde Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası (VOB) işlemlerinin Borsa İstanbul bünyesine geçmesi ile tüm türev ürünler VİOP'ta işlem görmeye başlamıştır. 2012 yılının son günlerinde işlem görmeye başlayan opsiyon sözleşmelerindeki işlemler vadeli kontratlara göre daha sınırlı düzeyde kalmakla beraber hızla artmaktadır.

VADELİ İŞLEMLER						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
İşlem Hacmi (Milyon TL)	403,933	439,392	434,613	567,446	580,145	2.2%
Endeks	376,105	412,478	400,624	460,307	437,927	-4.9%
Döviz	23,291	22,224	31,986	103,609	130,856	26.3%
Emtia	4,524	4,682	1,868	1,463	5,270	260.2%
Elektrik	13	2	-	301	2,789	826.1%
Borsa Yatırım Fonu	-	-	-	14	15	7.3%
Faiz	-	-	-	-	1	-
Pay Senedi	-	7	135	1,752	3,287	87.6%
İşlem Miktarı (Adet)	62	53	59	88	100	14.2%
Açık Pozisyon Sayısı (Bin)	275	425	494	972	1,395	43.5%
Günlük Ort. Hacim (Milyon TL)	1,597	1,650	1,732	2,270	2,748	21.1%

Kaynak: Borsa İstanbul, VOB

2016 sonu itibarıyla Borsa İstanbul'da endeks (BİST-30, Saraybosna Borsası endeksi SASX-10, Mini BİST-30), döviz (TL/Dolar, TL/Avro, Avro/Dolar), emtia (pamuk, buğday, altın [TL/gram, dolar/ons]), elektrik (baz yük), metal (çelik hurda) gecelik repo ve borsa yatırım fonu, vadeli işlem sözleşmelerinde dayanak varlıktır.

2016 yılında, kurdaki hareketliliğin yüksek olması nedeniyle dövize dayalı kontratlarda önemli bir artış olmuştur.

Vadeli işlemler tarafında, endeks sözleşmelerinin %5 azalmasına rağmen döviz vadeli sözleşmelerinin %26 artmasıyla vadeli işlem hacmi 2016 yılında önceki yıla göre %2 artışla 580 milyar TL olmuştur. Toplam işlem adedi ise %14 artarak 100 milyona çıkmıştır. Endeks vadeli sözleşmeleri hacmindeki gerilemeye rağmen bu işlemler toplam vadeli işlemlerin %75'lik kısmını oluşturmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda düşük işlem hacmine sahip olan elektrik vadeli işlemleri de 2016'da daha çok talep görmüş ve 2,8 milyar TL'lik işlem hacmine ulaşmıştır. Yükümlülükleri devam

Vadeli işlem hacmi 580 milyar TL'ye yükselirken, işlemlerin önemli bir kısmı endeks sözleşmelerinde yapılmıştır.

eden katılımcıların piyasadaki uzun ve kısa pozisyon sayısının toplamını ifade eden açık pozisyon sayısı 2016 sonu itibarıyla 1,4 milyondur.

OPSİYONLAR						
Milyon TL	2012*	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Prim Hacmi	0.1	3	19	162	467	188.3%
İşlem Hacmi	2	121	1,109	7,560	27,082	258.2%
Endeks	0	95	985	2,836	2,969	4.7%
Pay Senedi	2	26	64	527	2,013	281.9%
Döviz	0	0	60	4,196	22,099	426.7%
Kaynak: Borsa İstanbul						
*27 Aralık-31 Aralık						

Borsa İstanbul'da 2012 yılının son günlerinde açılan opsiyon piyasasında işlem hacmi hızla artmaktadır. 2016 yılında döviz sözleşmelerinde opsiyon hacmi, döviz kurlarındaki volatiliteye de paralel olarak %400'den fazla artışla 22 milyar TL'yi geçmiştir. Pay senetlerini dayanak alan opsiyon işlemleri de 2016'da 4 kat artarak da 2 milyar TL'ye ulaşmıştır. Sonuç olarak, ağırlıklı döviz cinsinden sözleşmelerdeki artışla 2015 yılında 7,6 milyar TL olan opsiyon işlem hacmi, 2016 yılında 27 milyar TL'yi bulmuştur.

Kaldıraçlı İşlemler

Kaldıraçlı işlemlerde günlük ortalama hacim 50 milyar TL olmuştur.

Döviz, emtia ve kıymetli madenlere dayalı olarak gerçekleştirilen ve kamuoyunda "foreks" olarak bilinen kaldıraçlı alım-satım işlemlerini sadece aracı kurumlar yapabilmektedir. 2016 yılında piyasada 46 aracı kurum işlem yapma yetkisine sahiptir. Bu rakama piyasa yapıcıları, işlem aracıları ve tanıtım aracıları dâhildir.

KALDIRAÇLI İŞLEMLER						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Kurum Sayısı	23	33	39	42	46	9.5%
Hesap Sayısı	16,670	43,194	78,755	148,078	214,835	45.1%
Açık Pozisyon Değeri (milyar TL)	2.9	5.3	8.5	12.7	21.8	72.0%
Müşteriler ile Yapılan İşlem Hacmi (Myr.TL)	1,102	2,953	4,569	9,809	11,879	21.1%
Günlük Ort. İşlem Hacmi (milyar TL)	4.2	11.8	18.2	39.2	49.5	26.3%
Kaynak: Takasbank						

Aracı kurumlarda bulunan hesap sayısı 2015 yılına kıyasla %45 oranında artarak 215.000'e, müşterilerle yapılan toplam işlem hacmi %21 artarak 12 trilyon TL'ye yaklaşmıştır. Günlük ortalama işlem hacmi de %26 artışla 50 milyar TL olmuştur.

Kaldıraçlı işlemler piyasasında yatırımcı haklarının korunması ve şeffaflığın artırılması hedefiyle SPK düzenlemeleri doğrultusunda TSPB'nin internet sitesinde kaldıraçlı işlemlere ilişkin hesapların kâr-zarar oranı, müşteri şikâyetlerinin sayısı ve oransal dağılımı, reddedilen emir oranı ile fiyat sağlayıcı kuruluş bilgileri yayımlanmaya başlamıştır.

Yatırım Fonları

2013 yılında devlet katkısıyla desteklenmeye başlanan bireysel emeklilik sistemine olan talebin artmasıyla, yatırım fonları sektörü 2016 yılında büyümeye devam etmiş, toplam fon büyüklüğü %21'lik artışla 87 milyar TL'den 106 milyar TL'ye yükselmiştir. Emeklilik yatırım fonlarındaki büyümeye paralel olarak bu fonların toplam fon büyüklüğü içindeki payı 2012 yılında %40 iken, 2016 yılında %58'e yükselmiştir.

YATIRIM FONLARI						
Fon Sayıları	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Menkul Kıymet Yat. Fonları	455	446	414	397	409	3.0%
Emeklilik Yatırım Fonları	175	233	245	249	254	2.0%
Toplam	630	679	659	646	663	2.6%
Portföy Büyüklükleri (Milyon TL)						
Menkul Kıymet Yat. Fonları	30,554	31,190	36,119	38,887	44,733	15.0%
Emeklilik Yatırım Fonları	20,343	26,364	38,030	48,211	60,814	26.1%
Toplam	50,897	57,554	74,149	87,098	105,547	21.2%

Kaynak: Takasbank

Menkul Kıymet Yatırım Fonları

2016 yılında menkul kıymet yatırım fonlarının fon büyüklüğü %15 artarak 45 milyar TL'ye yükselmiştir. Yatırım fonlarında ağırlık sabit getirili araçlara yatırım yapan fonlarda olup, portföydeki büyümede borçlanma araçları fonlarındaki artış etkili olmuştur.

2016 yılında menkul kıymet yatırım fonlarının fon büyüklüğü %15 artarak 45 milyar TL'ye yükselmiştir.

MENKUL KIYMET YATIRIM FONLARININ PORTFÖY DEĞERLERİ (MİLYON TL)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Borçlanma Araçları Fonu	6,849	13,774	15,838	18,874	22,577	19.6%
Para Piyasası Fonu	17,036	11,005	12,622	11,961	12,635	5.6%
Değişken Fon	2,587	2,763	3,840	3,368	3,221	-4.4%
Serbest Yatırım Fonu	244	580	935	2,128	3,174	49.2%
Pay Senedi Fonu	374	820	769	1,371	1,394	1.7%
Karma Fon	419	53	468	418	451	8.0%
Altın & Diğ. Kıy. Mad. Fonu	839	515	367	221	321	45.1%
Fon Sepeti Fonu	14	24	49	160	379	137.6%
Koruma Amaçlı Fon	923	460	162	158	282	78.3%
Borsa Yatırım Fonu	626	181	193	125	139	10.8%
Katılım Fonu	1	5	13	95	158	67.2%
Yabancı MK Fonu	101	132	151	7	0	-
Özel Fon	465	467	690	1	0	-
Garantili Fon	77	411	22	0	0	-
Toplam	30,554	31,191	36,119	38,887	44,733	15.0%

Kaynak: Takasbank

Borçlanma araçları fonlarının portföyü 2015 yılına kıyasla %20 artarak 23 milyar TL'ye çıkmıştır. 2012'de 17 milyar TL olan para piyasası fonlarının büyüklüğü ise kademeli olarak azalmış, 2016'da 13 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu değişimde 2012 yılında para piyasası fonu toplam gider oranlarına getirilen görece düşük üst sınır rol oynamış, ilk defa oluşturulan kısa vadeli borçlanma aracı fonlarında daha yüksek bir üst sınır olmasından ötürü finansal kuruluşların

teşvik etmesiyle bu ürünlerin hacminde ciddi bir artış yaşanmıştır.

Sadece nitelikli yatırımcılara satılmak üzere kurulmuş olan fonları kapsayan serbest yatırım fonlarının portföyünün bir yılda %49 artarak 3,2 milyar TL'ye çıkması dikkat çekmektedir.

2012 yılından itibaren altın fiyatlarındaki düşüş ile altın ve kıymetli maden fonlarına olan talep azalmışken, fiyatlardaki artışla bu fonların büyüklüğü 2016 sonunda tekrar yükselişe geçerek 321 milyon TL'ye çıkmıştır.

Borçlanma aracı ve para piyasası fonlarının ağırlığı dolayısıyla, tahvil ve bonolar ile repo ve para piyasası yatırımlarının toplam menkul kıymet fonlarındaki payı 2016 sonunda %82'dir. Menkul kıymet yatırım fonlarının portföy dağılımındaki değişime bakıldığında, özel sektör borçlanma araçlarının payının 2016 yılında 2,4 puan artarak %48'e çıktığı gözlenmektedir. Özel sektör tahvillerinin payı artan son 5 yılda düşen reel faizlerle beraber hızlanan özel sektör tahvil ihraçlarıyla %20'den yılında %48'e kadar çıkmıştır. Buna paralel olarak, yatırım fonlarında repo ve Takasbank Para Piyasasının ağırlığının aynı dönemde %46'dan %19'a indiği görülmektedir. 2016 yılında ise repo işlemlerinden Takasbank Para Piyasası işlemlerine bir geçiş olduğu gözlenmektedir. SPK'nın Haziran 2016'da Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliğinde yaptığı değişiklikle para piyasası fonlarının Takasbank Para Piyasası'nda değerlendirebileceği kısma ilişkin %20'lik sınırı kaldırmasıyla, getirilerin görece yüksekliğinden ötürü bu piyasadaki işlemler artmıştır. Pay senetlerinin payının ise son 5 yıldır %5 civarında seyrettiği gözlenmektedir.

MENKUL KIYMET YATIRIM FONLARININ PORTFÖY DAĞILIMI					
	2012	2013	2014	2015	2016
Pay Senedi	4.9%	5.3%	5.1%	4.7%	5.0%
Tahvil - Bono	43.3%	49.6%	52.1%	62.1%	63.5%
<i>Kamu</i>	23.5%	21.7%	11.7%	16.5%	15.5%
<i>Özel</i>	19.8%	27.9%	40.4%	45.6%	48.0%
Repo	38.3%	29.3%	19.9%	16.3%	4.6%
Takasbank Para Piyasası	7.7%	11.2%	12.1%	5.1%	14.2%
Diğer	5.9%	4.7%	10.8%	11.8%	12.8%

Kaynak: Takasbank

Emeklilik Yatırım Fonları

Emeklilik fonlarının portföyü 2016 yılında devlet katkısı ile beraber %26 oranında büyümüştür.

Bireysel emeklilik sistemi, Türkiye'de Eylül 2003'te uygulanmaya başlanmış ve yıllar itibarıyla hızla gelişmiştir. Emeklilik fonlarının büyümesi 2013'te getirilen teşvikin etkisi ile devam etmektedir. Tasarrufların artırılması amacıyla yapılan düzenleme ile 2013 yılından itibaren bireysel emeklilik sisteminde katılımcı tarafından ödenen katkı paylarının %25'i oranında devlet katkısı yapılmaya başlamıştır. Devlet katkısı ilgili yıldaki brüt asgari ücretin dörtte birini geçememekte olup, 2016 yılı için bu rakam yıllık 5.332 TL'dir. 2016 yılında

emeklilik fonlarının devlet katkısı ile beraber toplam portföy büyüklüğü %26 artışla 61 milyar TL'yi bulmuştur.

Fon türlerine göre bakıldığında 17 milyar TL portföy büyüklüğüne sahip olan esnek fonlar ilk sırada yer almaktadır. TL cinsinden kamu borçlanma araçları fonlarında artış %16'da kalırken yabancı para cinsinden yatırım araçları içeren kamu borçlanma fonları %49 büyümüştür. 2016'da menkul kıymet fonlarına benzer şekilde, emeklilik yatırım fonlarında da fiyatlardaki artışa paralel olarak altın fonlarının önemli ölçüde büyüyerek 1,5 milyar TL'ye yaklaştığı görülmektedir. Özel sektör borçlanma araçları fonları büyüklük olarak son sıralarda olmakla beraber büyüklüğü 2015 yılına oranla önemli ölçüde artırmıştır. 2016 yılında uluslararası fonlar sınıflamalarındaki değişiklikten ötürü esnek fon kategorisi altına dâhil edilmiştir.

EMEKLİLİK YATIRIM FONLARININ BÜYÜKLÜK DAĞILIMI (MİLYON TL)							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Esnek Fon	3,828	5,908	8,057	11,323	14,000	17,103	22.2%
Kamu Borçlanma Araçları (TL)	7,211	10,146	10,209	12,721	13,191	15,296	16.0%
Devlet Katkısı Fonu	-	-	1,259	2,407	5,038	7,434	47.6%
Para Piyasası Fonu	1,374	1,690	2,229	3,480	4,970	5,571	12.1%
Kamu Borçlanma Araçları (Yabancı Para)	634	750	865	1,567	2,918	4,356	49.3%
Standart Fon	-	-	1,150	3,019	3,608	4,917	36.3%
Pay Senedi Fonu	908	1,427	1,854	2,543	2,796	3,344	19.6%
Altın Fonu	-	-	84	301	545	1,444	165.1%
Endeks Fon	-	19	37	33	227	378	66.5%
Özel Sektör Borçlanma Araçları Fonu	-	1	34	57	80	371	365.5%
Karma Fon	150	213	182	275	244	267	9.2%
Karma Borçlanma Araçları Fonu	-	-	100	162	308	216	-29.9%
Dengeli Fon	111	121	118	123	112	109	-2.7%
Fon Sepeti Fonu	-	-	-	-	2	10	324.5%
Uluslararası Fon	91	68	186	21	173	0	-
Toplam	14,307	20,343	26,364	38,032	48,211	60,814	26.1%

Kaynak: Takasbank

2013'te devreye giren devlet katkısının değerlendirildiği devlet katkısı fonu portföy büyüklüğü 2016 sonunda %50'ye yakın artışla 7 milyar TL'yi aşmıştır. Sisteme giriş aşamasında herhangi bir fon tercihi bulunmayan kişilerin birikimlerinin değerlendirildiği standart fonların büyüklüğü 4 milyar TL olmuştur. Bu fonun yönetimine ilişkin portföy sınırlamaları Hazine tarafından belirlenmektedir.

2016'da emeklilik yatırım fonlarında devlet katkısı 7 milyar TL'ye çıkmıştır.

EMEKLİLİK YATIRIM FONLARIN PORTFÖY DAĞILIMI					
	2012	2013	2014	2015	2016
Pay Senedi	16.0%	13.9%	13.5%	14.1%	11.7%
Tahvil Bono	65.7%	68.5%	67.0%	64.2%	61.2%
<i>Kamu</i>	60.0%	61.0%	56.6%	54.9%	51.6%
<i>Özel</i>	5.6%	7.5%	10.4%	9.3%	9.6%
Repo	8.1%	6.8%	6.5%	5.9%	6.7%
Takasbank Para Piyasası	0.7%	1.2%	0.9%	1.9%	1.4%
Diğer	9.0%	9.5%	12.0%	13.8%	19.1%

Kaynak: Takasbank

Emeklilik yatırım fonlarının portföy dağılımına bakıldığında menkul kıymet yatırım fonlarına benzer şekilde, sabit getirili menkul kıymetlerinin daha çok tercih edildiği görülmektedir. Pay senetlerinin toplam portföydeki payı %12 iken bu oranın yatırım fonlarında %5'le sınırlı kaldığı dikkat çekmektedir.

2016 yılında bireysel emeklilik fonlarının pay senedi yatırımları 7 milyar TL'dir. 2016 sonu itibarıyla Türkiye'de kurumsal yatırımcılarda bulunan pay senetlerinin değerinin 9 milyar TL olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu tutarın %76'sının emeklilik yatırım fonlarında olduğu görülmektedir.

